

ЕПОНІМІЧНІ ТЕРМІНИ: ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА ПАМ'ЯТІ НАРОДУ

М. М. ТЕЛЕКИ, кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Вищий державний навчальний заклад України
«Буковинський державний медичний університет», (м. Чернівці)
E-mail: mariateleki@ukr.net

Анотація. У статті розглянуто епонімічні терміни, компонентами яких є прізвища вчених українського походження та тих, хто працював на українських землях у різні часи.

Актуальність розвідки зумовлена необхідністю опису та аналізу термінологічних одиниць у лінгвокультурологічному та лінгвоісторичному аспектах, що функціонують в українській мові, утворених на основі власних імен осіб, які практикували на українських землях.

Мета статті – аналіз та опис епонімічних термінів на позначення наукових понять, що висвічуються у мікросистемах клінічної медичної та гістологічної термінологій як засобу збереження культурно-історичної інформації і пам'яті українського народу. У праці схарактеризовано їхній лінгвокультурологічний та лінгвоісторичний потенціали; вивчено структурну специфіку українських термінів-епонімів.

Дослідження утверджує висновки мовознавців про те, що епонімічні терміни, компонентом яких є прізвища вчених – вихідців з українських земель, є частиною термінологічної системи. Словосполучення володіють власними моделями і структурно-типологічними характеристиками. Епонімічні терміни, відображаючи мовну та позамовну діяльність людей, мають здатність висвітлювати накопичення духовного і матеріального досвіду народів, еволюцію наукової думки, першість країни у винаходах; нагромаджують в собі конотації національно-культурного і географічного змісту; є хранителями культурно-історичної інформації і пам'яті українського народу.

Подальші розвідки епонімічних термінів інших мікротерміносистем, що висвічують власні імена вчених, уписаних в історію українських медичних наук, сприятимуть розвитку особливих принципів лексикографічної обробки з урахуванням у семантиці термінів культурологічних та історичних чинників.

Ключові слова: антропонім, епонімічний термін, лінгвокультурологічний і лінгвоісторичний аспекти, культурно-історична інформація, пам'ять народу

Українська медична термінологія містить значний шар епонімічних термінів, зміст яких віддзеркалює процес пізнання, підсумок людської мисленнєвої, мовотворчої й культурно-історичної діяльності.

Дослідження термінів-епонімів, компонентами яких є власні імена, відображені в багатьох наукових працях. Однак терміни з прізвищами вчених українського походження або тих, хто залишив помітний слід у розвитку української медицини, рідко підлягали глибокому лінгвістичному аналізу мовознавців.

Актуальність. Актуальність дослідження зумовлена антропоцентричними поглядами на природу терміна, необхідністю опису та аналізу термінологічних одиниць, утворених на основі власних імен в лінгвокультурологічному та

лінгвоісторичному аспектах, які доповнюють лінгвістичне вивчення підмови медицини.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасному термінознавстві набуває широкого визнання наукова антропоцентрична парадигма, що базується на вивченні впливу людського чинника на процес становлення галузевих терміносистем у різні історичні періоди [15, с. 10-11].

Власні імена є частиною лексичного складу загальнолітературної мови. Вони виконують важливу роль у найменуванні об'єктів, його індивідуалізації і виділення серед інших об'єктів та ідентифікації, виступають виразниками лінгвістичної, етнографічної, історичної, соціальної і культурної інформації [16, с. 41]. Загальну теорію власних імен як одиниць ономастики розвивали вітчизняні та зарубіжні мовознавці В. І. Болотова, І. В. Єфименко, Ю. О. Карпенко, Є. Курилович, В. А. Никонов, Є. С. Отіна, О. В. Суперанська, В. П. Худаш, В. П. Шульгач.

Дослідження особливостей функціонування власних імен у спеціальних підмовах, процеси деонімізації одиниць ономастичного простору, збільшення кількості епонімічних термінів у наукових терміносистемах пов'язані з появою термінологічної ономастики (*англ.* LSP onomastic, *нім.* Fachsprachenonomastic, *рос.* терминологическая ономастика) [9, с. 3]. Основні положення ономастичної теорії для спеціального тексту розробили Н. В. Васильєва, Р. Глезер, В. Лангендок, О. В. Суперанська та ін.

Епонімічні терміни, компонентами яких є антропонім чи топонім, – спосіб номінації в термінології, внаслідок якої утворюються спеціальні назви об'єкта, процесу [17], є цінним лінгвістичним матеріалом «для вивчення когнітивних процесів антропоцентричного характеру, притаманних усім етапам розвитку медичної науки» [4, с. 3].

Про широке використання епонімічних медичних термінів у різних мовах свідчать розвідки дослідників російської (М. Т. Соколов 1968, Н. В. Новинська 2004, О. В. Бекішева 2007, О. О. Мунтян 2008, В. М. Лейчик 2011, Т. Ф. Ізвєкова 2014), англійської (Ю. В. Віт 2008, Н. І. Войткевич, І. В. Семенко 2015), хорватської (Л.В. Ана Островскі Анік 2014), німецької (Г. Д. Бенкендорф, М. Д. Кожушко, О. О. Лобач, Р.-Ю. Т. Перхач 2011, С. М. Величкова 2012), французької (Г. І. Беженар 1984), іспанської (О. В. Варнавська 2009) та наукових термінологій інших мов.

Українські мовознавці неодноразово звертались до в'яснення когнітивного потенціалу і функціонування в медичній термінології епонімічних термінів, структурно-типологічних особливостей моно- та полілексемних епонімів.

Розглядаючи термінологічний статус мовних знаків термінів з компонентами-власними іменами, І. Гнатишена (1993) висловила думку про те, що терміни-епоніми у медичній термінології мають проміжний статус між номенклатурними назвами та власне іменами.

У розвідці української кардіологічної термінології Р. І. Стецюк (1998) розкрила структурно-семантичну характеристику мікротерміносистеми, звернула увагу на вживання у кардіології відпрізвищевих термінів.

Н. В. Місник (2002) описала різні за семантикою терміни, що охоплюють розгалужену сферу клінічної медицини і вирізняла терміни-епоніми у комплексі поняттєвих категорій, основною з яких є порушення фізіологічних функцій організму [9].

Дослідниця ветеринарної термінології М. В. Дмитрук (2004) виявила ряд епонімічних термінів у номінації хірургічних інструментів та хвороб тварин і запропонувала обмежити їхнє накопичення через незручність використання.

Епоніми повноцінно функціонують в терміносистемі анатомії й складають у цілому 241 номінацію. Вони «часто застосовувані, а також є основою для утворення деяких клінічних термінів», через це, на думку В. Лисенко (2009), мають, «право на існування, вдосконалення в науковій та практичній діяльності анатомів, лікарів» [14, с. 69].

М. М. Дзюба (2011) на основі семіотичного підходу представила у дисертаційній праці епонімічні терміни в українській науковій термінології як зумовлену комплексом чинників лінгвального й екстралінгвального характеру цілісну динамічну систему, яка має національно-культурну цінність [9, с. 20].

У дослідженні Н. П. Дейниченко (2014) виокремлено епонімічні медичні терміни, що мають у своїй основі власні назви – антропоніми й топоніми, що називають лікаря-винахідника або регіон масового поширення хвороби і перебувають в різних термінологічних полях, підсистемах української мови [10].

Лінгвокультурологічний та лінгвісторичний підходи до вивчення епонімічної лексики уможливають простежити взаємозв'язок і взаємодію культури і мови у її функціонуванні, відобразити у єдності їхнього мовного та позамовного (культурно-історичного) змісту. Епонімічні терміни, за спостереженнями мовознавців, є особливим видом спеціальних знаків, здатних «акумулявати в собі, окрім власне наукової інформації, національно-культурні та соціально-історичні конотації» [8, с. 41].

Так, відображення культурно-історичного аспекту в клінічних (також в епонімічних) термінах О. В. Бекішева (2007) вбачає у найдавніших уявленнях про будову людини і забобонні погляди на природу хвороб, патологічних процесів і об'єктів, що розкриваються в результаті етимологічного аналізу [2, с. 35].

Т. В. Трітенко (2011), досліджуючи семантико-когнітивні категоризації термінів-епонімів підмови клінічної психології, описала особливості репрезентації і трансформації культурного (міфологічного) знання при термінотворенні у професійній сфері [20].

Російська дослідниця Є.М. Какзанова (2011) простежила текстовий і дискурсивний аспекти функціонування термінів-епонімів у математичній і медичній науках і дійшла висновку, що обов'язковим компонентом термінології, що формує науковий дискурс, є культурна складова. За ствердженням лінгвіста, культурні концепти, відображені в термінах-епонімах, є складовою частиною наукових текстів будь-яких спеціальностей [13].

Отже, у термінознавстві накопичено значна кількість різноаспектних досліджень епонімів медичної професійної мови і різних підсистем медичної термінології [2, с. 5]. Однак досі немає праць, присвячених вивченню лінгвокультурологічного і лінгвісторичного аспектів епонімічних термінів, компонентами яких є прізвища осіб – уродженців або вихідців з України.

Об'єктом дослідження є епонімічні терміни медичної клінічної і гістологічної терміносистем, утворені на основі власних імен, що функціонують в українській мові, **предметом** – їхній лінгвокультурологічний і лінгвісторичний потенціали.

Мета статті – аналіз та опис епонімічних термінів з прізвищами вчених українського походження та тих, хто працював на українських землях у різні часи, як засобу збереження культурно-історичної інформації і пам'яті народу, репрезентації здобутків носіїв власних імен, прізвища яких стали компонентами термінів-епонімів на позначення наукових понять, що висвічуються у

мікросистемах медичної термінології. Досягнення поставленої мети передбачає реалізацію таких завдань: опис лінгвокультурологічного та лінгвоісторичного потенціалів, відображених в епонімах; дослідження і визначення структурної специфіки українських епонімічних термінів.

Методи. У праці використані методи: суцільної вибірки, описовий та компонентного аналізу, реалізовані способами лінгвістичного спостереження над функціонуванням термінів в українсько-російсько-латинсько-англійському медичному енциклопедичному словнику: А-Я (Укладачі: Л.І. Петрух, І.М. Головка 2015) [21].

Результати. Виникнення епонімічних термінів, це не тільки історія розвитку відповідних підмов, але частина історії культури [1, с. 100]. Культура кожного народу – це уявлення, поняття, знання, асоціації, переживання, що передаються у спадок [12, с. 191], своєрідна історична пам'ять. Мова зберігає і збагачує колективну пам'ять завдяки накопичувальній функції у текстах, лексичних одиницях, фразеології. У змісті мовних одиниць будь-яких рівнів відображені етапи розвитку суспільства, його історія. У різних народів шлях від позамовної реальності до поняття й далі до словесного вираження неоднаковий. Мовна семантика «відкриває шлях зі світу власне мови в світ реальності» [19, с.52] і відображає певним чином його пізнання.

Медичні терміни, до складу яких увіходять власні імена, відсвічують національно-культурну специфіку і «беруть участь у формуванні окремої національної лінгвістичної канви та її збагаченні, інколи з абсолютно різних асоційованих комплексів у різних мовах, що пояснюється різноманітністю традицій, культури та релігії людей» [23, с. 17]. Ідеосемантика оніма в епонімі-терміні надає певну фонову інформацію про культурно-історичні традиції. Необізнаність з ідеосемантикою власного імені може привести до нерозуміння і помилкового використання термінологічної одиниці [4, с. 8-9].

Дослідження мови свідчать, що будь-яке ім'я виникало у певній культурі, було найбільш вживаним у тій чи тій країні, передавалось народом з покоління в покоління і закріплювалося у мові. В середині спеціальної підмови воно додавало нові відомості про належність власника антропоніма до певної культури, його роль у піднесенні відповідної галузі, «що підтверджує думку про те, що людина живе у контексті культури» [1, с. 98]. Людина розглядається як мовна особистість, що являє «собой закріплений в лексичній системі національно-культурний прототип носія наукової думки, висвітлений у словнику, енциклопедії, довіднику» [13]. У підмові медицини, як і в іншій, епонімічний термін зберігає інформацію про історичну подію, що відбулася як наслідок наукової і медичної діяльності суб'єкта, виділяє пріоритетний внесок її країни у розвиток світової медицини.

Аналіз епонімічних термінів, зафіксованих в українсько-російсько-латинсько-англійському медичному енциклопедичному словнику (2015) [22], свідчить про функціонування термінів, компонентами яких є прізвища вчених – лікарів-українців, родом з України, які працювали у різні часи у лікарнях, наукових лабораторіях, інститутах, університетах, а також уродженців інших країн різних національностей, які практикували на українських землях, що перебували під пануванням Росії, Польщі, Австро-Угорщини, а також тих, хто творив історію української медицини у радянський період. Поняття, що містять в собі епонімічні терміни, є не тільки джерелом наукової інформації, але й носіями пам'яті народу про вченого, який вперше описав патологічне явище, симптом, розробив методику оперативного втручання, медичний апарат або пристосування:

- **операція Ситенка, шина Ситенка:**

Хірург, ортопед, травматолог Михайло Іванович Ситенко (1885-1940) – уродженець село Рябушки, нині Лебединського району Сумської області. Працював у галузі воєнно-польової хірургії, кісткової пластики, травматології. Автор унікальної операції по відновленню хрестоподібних зв'язок колінного суглоба шляхом пересадки зі здорової ноги смужки широкої фасції стегна, яку зміцнюють в області надвиростків стегна (*операція Ситенка*).

Впровадив у практику дюралюмінієву шину для етапного вправлення вивиху головки стегнової кістки (*шина Ситенка*) [5, с. 113].

Його іменем названо Український науково-дослідний інститут ортопедії та травматології у Харкові (нині Державна установа «Інститут патології хребта і суглобів ім. проф. М. І. Ситенка НАМН України»).

- **симптом Скловського:**

Лікар-педіатр Євген Львович Скловський (1869-1930) народився в Києві. Закінчив медичний факультет Київського університету. Працював земським лікарем, згодом – співробітником згаданого навчального закладу. Завдяки зусиллям Євгена Львовича у 1906 році у Києві організована перша в Україні консультація для новонароджених, а у 1911 р. – перші дитячі ясла. Діяльність Є. Л. Скловського була спрямована на боротьбу з дитячою смертністю. У своїх наукових працях видатний лікар висвітлив проблеми дитячого туберкульозу, дифтерії, інших захворювань [21, с. 228]. Вперше описав симптом, що спостерігається при вітряній віспі і відсутній при натуральній віспі (*симптом Скловського*).

- **метод Дибана:**

Український гістолог, ембріолог Діббан Андрій Павлович (1922) – уродженець м. Умані Київської губернії (нині Черкаської обл.). Закінчив у 1943 р. Київський медичний інститут, в якому працював асистентом до 1947 р. Завідував кафедрою гістології та ембріології (1947-1963) у Львівському медичному інституті. Проводив наукові дослідження у галузі нормального та патологічного ембріогенезу людини і тварин. Брав участь в експериментах в Інституті репродуктивної генетики в Чикаго (1991-1995), завідував (1963-91) відділом ембріології Ленінградського Інституту експериментальної медицини АМН СРСР [11, с. 105]. Винайшов метод забарвлення гіпофіза альдогідфуксином, названий *методом Дибана*.

- **симптом Панченка:**

Доктор медичних наук, професор, заслужений діяч науки України Дмитро Іванович Панченко (1906-1995) народився в с. Новгородка Кіровоградської області. Навчався (1932) і викладав (1938-1945) у Військово-медичній академії в Ленінграді. У воєнний час (1943-1945) був головним невропатологом фронту. По закінченню війни переїхав до Львова, став завідувачем кафедри нервових хвороб, директором (1950-1951) Львівського медичного інституту. З 1952 р. протягом дванадцяти років працював головним невропатологом МОЗ України. Основні напрями наукових досліджень: патоморфологічні зміни в центральній нервовій системі при гангрені, обмороженнях; подолання наслідків черепно-мозкових травм, запальних процесів головного мозку, різних полінейропатій, лікування і спостереження за вагітними і навіть хворими після перенесеної променевої хвороби у системі “Біотрон” – оздоровчого штучного клімату [7, с. 5]. Д. І. Панченко вперше описав синдром поєданого ураження судин головного мозку, серця і нижніх кінцівок, діагностичні проби при захворюваннях нервової системи, названий *симптомом Панченка*, син. *феномен Будди*.

- **шина Богданова, стержень Богданова:**

Український і російський радянський вчений, хірург, травматолог-ортопед, педагог Федір Радіонович Богданов (1900-1973) народився у с. Єлеоні Новозибківського повіту Чернігівської губернії. У 30-і роки працював у Свердловську керівником науково-навчального сектора інституту й одночасно завідувачем клінічного відділення. У 1958 р. Ф. Р. Богданов переїхав до м. Києва. Тут його обрали завідувачем кафедри ортопедії і травматології Інституту удосконалення лікарів і одночасно призначили заступником директора з наукової роботи Київського НДІ ортопедії. Наукові інтереси – захворювання суглобів, вади розвитку довгих трубчастих кісток, проблеми перелому кісток і кісткової регенерації.

Ф. Р. Богданов у травматології і ортопедії запропонував новий метод лікування вродженого вивиху стегна з новими показаннями до операції, передопераційною підготовкою, новим доступом (за Богдановим), новим інструментарієм. Розробив нову методику хірургічного лікування хвороби Шпренгеля, сегментарну остеотомію довгих кісток з використанням *стержня Богданова* [3, 84], апарат для витягування нижньої кінцівки в напівзігнутому положенні при лікуванні переломів (*шина Богданова*).

- флегмона Войно-Ясенецького:

Валентин Феліксович Войно-Ясенецький (1877-1961) народився у Керчі. У 1898 році став студентом медичного факультету Київського університету, по його закінченню – лікарем у Київському медичному госпіталі Червоного Хреста. Працював земським лікарем у повітових містах і селах Російської імперії. У 1916 р. отримав ступінь доктора медицини, захистивши дисертацію, в якій описав методику місцевої анестезії, суть якої полягала у перериванні провідності нервів, по яких передається больова чутливість з тієї частини організму, що підлягає операції. Протягом багаторічної практики здійснював оперативні втручання та хірургічні лікування гнійних захворювань майже усіх локалізацій. Цікавим є той факт, що Валентин Феліксович, будучи глибоко релігійною людиною, поєднував наукову діяльність зі служінням Богові. У 1921 р. у Ташкенті був посвячений в ієрея та призначений священиком. І в лікарню, і в університет, де очолював кафедру оперативної хірургії, приходив у рясі з хрестом на грудях. Уже будучи єпископом Лукою, В. Ф. Войно-Ясенецький написав монографію «Нариси гнійної хірургії» (1934), за яку у 1944 р. отримав Сталінську премію I ступеня. Вперше описаний ним гнійний затік, що поширюється поміж тканинних просторах, головним чином за рахунок гнійно-некротичного ураження їхньої клітковини, названий *флегмоною Войно-Ясенецького* [6, с. 673-704].

У 1946 році повернувся у Сімферополь, продовжував медичну діяльність, у 1997 р. зарахований православною церквою до лику святих, його мощі перенесені у Свято-Троїцький собор.

- симптом Янишевського, рефлекс Янишевського:

Янишевський Олексій Ерастович – радянський і болгарський невропатолог і психіатр (1873-1936). Народився у Казані, де і закінчив у 1897 р. медичний факультет університету, пізніше працював ординатором у психіатричній клініці Казанського університету. У 1904 р. місцем його медичної діяльності стає Новоросійський університет (нині Одеський національний університет імені І. І. Мечникова), спочатку – приват-доцент, потім професор кафедри нервових і душевних хвороб (1916-1920). О.Е. Янишевський організовує в Одесі у 1912 р. перший у Росії спеціальний санаторій для нервових і психічних хворих [18]. У 1922 році виїжджає в Болгарію, працює професором Софійського університету, а

згодом створює кафедру і клініку нервових хвороб, якими керував до 1933 р. Похований у 1936 р. на кладовищі у Софії.

Багаторічні наукові спостереження представника Одеської наукової школи невропатологів і нейрохірургів видрукувані у багатьох працях. У 1924 році О. Е. Янишевський описав ознаку орального автоматизму (вказує на тонічне стиснення щелеп, різке скорочення жувальних м'язів під час подразнення шпателем твердого піднебіння), названу згодом *симптомом Янишевського*.

Йому також належить опис хапального рефлексу кисті руки (1909). Цей рефлекс описав (1903) російський психіатр, невропатолог, основоположник рефлексології і патопсихологічного напрямку в Росії В. М. Бехтеров. Епонімічний термін функціонує у медицині у кількох варіантах: рефлекс Янишевського, рефлекс хапальний, рефлекс хапальний Янишевського-Бехтерова (зберігає історичний факт), рефлекс хапальний Бехтерова-Янишевського (виділяє пріоритет Росії).

За структурною організацією найбільш продуктивною моделлю утворення епонімічних термінів є двохкомпонентні – іменник (Н. в.) + іменник (Р. в.): *симптом Скловського*, з подвійним прізвищем: *флегмона Войно-Ясенецького*; рідше – трьохкомпонентні, ускладнені двома прізвищами термінологічні сполучення: описова частина прикметник (Н. в.) з іменником (Н. в.) + іменник (Р. в.) + іменник (Р. в.): *рефлекс хапальний Янишевського-Бехтерова*.

Епонімічні терміни висвітлюють систему різнопланових понять. Найчастіше вживаними поняттєво-тематичними групами, «які становлять відкриті об'єднання спеціальних назв і перебувають у відношеннях семантичної й формальної спільності між термінами, що входять до їхнього складу» [9, с. 13], є: а) назви симптомів, синдромів: *симптом Панченка*; б) назви методів: *метод Дибана*; в) назви операцій: *операція Ситенка*; назви пристроїв: *шина Богданова*.

Двокомпонентні епонімічні терміни однозначно указують на приналежність власника ім'я до української медицини, його внесок у національну культуру. У дво-, трьохкомпонентних термінах на першому місці вживається прізвище того вченого, який раніше описав відповідне явище, що підкреслює його пріоритет, або ж вказує на історичний факт.

Висновки і перспективи. Епонімічні терміни є частиною термінологічної системи і володіють власними моделями і структурно-типологічними характеристиками. Вони є відображенням багатогранної мовної та позамовної діяльності людей; у лінгвокультурологічному і лінгвоісторичному аспектах мають здатність висвітлювати накопичення духовного і матеріального досвіду народів, його міжкультурне взаємопроникнення і обмін, а також еволюцію наукової думки, пріоритет країни у винаходах; нагромаджувати в собі конотації національно-культурного і географічного змісту; бути хранителями культурно-історичної інформації і пам'яті українського народу.

Подальші дослідження вбачаємо в описі епонімічних термінів інших мікротерміносистем, що висвітлюють власні імена осіб, пов'язаних з піднесенням медичних наук у різні часи в Україні. Наукові спостереження сприятимуть розвиткові особливих принципів лексикографічної обробки з урахуванням у семантиці термінів культурологічних і історичних чинників.

Список використаних джерел

1. Антропонимы и термины-эпонимы в свете межкультурной коммуникации [Електронний ресурс] / Е. М. Какзанова. // Образовательные технологи в виртуальном лингвокоммуникативном пространстве. Сб. науч. докл. Междунар.

вирт. конф. по русистике, литературы и культуры 2-4 марта 2011. США, Вермонт, Мидлбери колледж – Армения, Ереван, ЕФ МЭСИ. – 2011. – С. 97-100. Режим доступа : http://www.russcomm.ru/rca_biblio/k/kakzanova4.pdf

2. Бекишева Е.В. Формы языковой репрезентации гносеологических категорий в клинической терминологии : автореф. дис. ... докт. филол. наук: – 10.02.19 – теория языка. / Елена Владимировна Бекишева. – Москва. – 2007. – 50 с.

3. Богданов Федір Радіонович [Електронний ресурс] // Вісник ортопедії, травматології та протезування, 2012. – № 2. – С. 82-84. / Режим доступу до журн. : file:///C:/Users/home/Downloads/Votip_2012_2_22.pdf

4. Варнавская Е.В. Статус и функционирование эпонимов и медицинской терминологии испанского языка : автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.05 – романские языки. / [Електронний ресурс] / Елена Владимировна Варнавская. – Воронеж, 2009. – 24 с. / Режим доступа : <http://www.aspirant.vsu.ru/ref.ph?cand=1558>

5. Вклад харьковской школы ортопедов-травматологов в становление и развитие специализированной помощи детям / [Електронний ресурс] / Н. А. Корж, А. И. Корольков, И. В. Голубева, Д. А. Яременко, С. Д. Шевченко // Ортопедия, травматология и протезирование. – 2012. – № 4. – С. 111-119. Режим доступа к журн. : file:///C:/Users/home/Downloads/OpTIP_2012_4_22.pdf Ситенко

6. Войно-Ясенецкий В.Ф. (Архиепископ Лука) // Очерки гнойной хирургии. [Електронний ресурс] / В.Ф. Войно-Ясенецкий (Архиепископ Лука): Москва. – СПб.: ЗАО «Издательство БИНОМ», «Невский Диалект», 2000. – 704 с., ил. / Режим доступа : http://medotdel76.ru/uploads/files/voino_yaseneckiy_очерки_гноуной_хирургии.pdf

7. Д.І. Панченко – 100 років від дня народження / [Електронний ресурс] / І.С. Зозуля // Український медичний часопис – № 6 (50) – XI/XII 2005. – С. 5-6. Режим доступу до журн. : http://www.umj.com.ua/wp/wp-content/uploads/archive/50/pdf/277_ukr.pdf

8. Дзюба М. Прагматичний зміст епонімічних термінів, утворених метафоричним перенесенням / Майя Дзюба // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія «Філологічні науки. Мовознавство». – Луцьк : Волинський нац. ун-т імені Лесі Українки, 2012. – №1 (226). – С. 41-46.

9. Дзюба М.М. Епоніми в українській науковій термінології : автореф. дис. ... канд. філол. наук: – 10.02.01 – українська мова. / Майя Миколаївна Дзюба. – Луцьк. – 2011. – 22 с.

10. Епонімічні медичні терміни : (XXI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку III тисячоліття у країнах СНД») [Електронний ресурс] / Н. П. Дейниченко // зб. наук. праць. – Ч.2. – Переяслав-Хмельницький, 2014. – Режим доступу : <http://conferences.org.neasmo.org.ua>.

11. Зіменковський Б.С. Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784-2009. [Електронний ресурс] / Б.С. Зіменковський, М.Р. Гжегоцький, О.Д. Луцик. – Львів, Наутілус, 2009. – 472 с. Вид. 2-ге, доопрац. і виправл. Режим доступу : <http://www.meduniv.lviv.ua/files/history/Prof09.pdf>

12. Искусство памяти: термины [Електронний ресурс] / Какзанова Е. М. // Искусство памяти: Воспитание национально-культурного сознания молодёжи. Сб. науч. статей межрегион. науч.-метод. Конф. 24 ноября 2010 г. – Санкт-Петербург:

Общество «Знание» Санкт-Петербурга и Ленинградской области, 2011. – С. 192-197. Режим доступа к журн. : http://www.russcomm.ru/rca_biblio/k/kakzanova5.pdf

13. Какзанова Е. М. Лингвокогнитивные и культурологические особенности научного дискурса (на материале математических и медицинских терминов-эпонимов) : автореф. дис... д-ра филол. наук / [Электронный ресурс] / Евгения Михайловна Какзанова. – М., ИЯз РАН, 2011. – Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/lingvokognitivnye-i-kulturologicheskie-osobennosti-nauchnogo-diskursa-na-materiale-matematic>

14. Лисенко В. Терміни-епоніми в українській анатомічній термінології / Валентина Лисенко // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – Львів. – 2009. – № 648. – С. 66-70.

15. Малевич Л. Українська термінологія і термінографія в антропоцентричному аспекті / Леся Малевич // Проблеми української термінології : Зб. наук. пр. учасн. XI Міжн. наук. конф. «Проблеми української термінології СловоСвіт 2010». – Львів, 2010. – С. 10-11.

16. Микульчик Р. Дослідження епонімів в українському термінознавстві / Роман Микульчик // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – Львів, – 2015. – № 817. – С. 41-46. С. 162-163.

17. Обсуждение проблем эпонимии в современной науке [Электронный ресурс] /В. М. Лейчик. – Режим доступа URL : <http://www.lingexpert.ru/conference/langlaw1/leitchikeromums.html> (дата публикации : 25.11.2013).

18. Південноукраїнська (одеська) наукова школа невропатологів і нейрохірургів / [Електронний ресурс]. / Ю.Л. Курако, О.С. Сон. / Режим доступу : <http://www.mif-ua.com/archive/issue-2706/article-2719/bibliography.html>

19. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация : учеб. пособие. [Электронный ресурс] / С.Г. Тер-Минасова. – Москва : Слово/Slovo, 2000. – 624 с. Режим доступа : <http://www.ffl.msu.ru/research/publications/ter-minasova-lang-and-icc/ter-minasova-yazik-i-mkk-BOOK.pdf>

20. Тритенко Т.В. Мифологические образы в языке клинической психологии : автореф. дис. ... канд. филол. наук: – 10.02.19 – теория языка. / Татьяна Владимировна Тритенко. – Москва : Ин-т языкознания РАН. – 2011. – 28 с.

21. Українська радянська енциклопедія : у 12 томах / за ред. М. Бажана. – 2-ге вид. – Київ : Головна редакція УРЕ, 1974-1985. – Т. 10. – 1983. – 544 с.

22. Українсько-російсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник: А-Я [укладачі: Л.І. Петрух, І.М. Головка]. – Киев : ВСВ «Медицина», 2015. – 968 с.

23. Voytkevich N.I. Differentiation of Eponyms-Names of Diseases by Their Morphological-Graphical Structure, Peculiarities of Functioning and Use According to International Terminological Standards / Mat. conf. : International scientific-practical forum of pedagogues, psychologists and medics "October scientific forum' 15", the 15th of October, 2015, Geneva, Switzerland. – P. 16-21.

References

1. Kakzanova E. M. (2011) Antroponimy i terminy-ehponimy v svete mezhkul'turnoj kommunikacii [Anthroponyms and terms-eponyms in the light of intercultural communication] / E. M. Kakzanova. // Obrazovatel'nye tekhnologi v virtual'nom lingvokommunikativnom prostranstve. Sb. nauch. dokl. Mezhdunar. virt. konf. po rusistike, literatury i kul'tury 2-4 marta 2011. SSHA, Vermont, Midlberi kolledzh – Armeniya, Erevan, EF MEHSI. – P. 97-100.: http://www.russcomm.ru/rca_biblio/k/kakzanova4.pdf

2. Bekisheva E.V. (2007) Formy yazykovej reprezentacii gnoseologicheskikh kategorij v klinicheskoy terminologii [Forms of language representation of epistemological categories in clinical terminology]. Moskva, 50.

3. Varnavskaya E.V. (2009) Status i funkcionirovanie ehponimov i medicinskoj terminologii ispanskogo yazyka [Status and functioning of eponyms, and medical terminology of Spanish language]. Voronezh, 24 s. : <http://www.aspirant.vsu.ru/ref.php?cand=1558>

4. Vklad har'kovskoj shkoly ortopedov-travmatologov v stanovlenie i razvitie specializirovannoj pomoshchi detyam / (2009) [The contribution of Kharkiv school of orthopedists-traumatologists in the formation and development of specialized care for children] / N. A. Korzh, A. I. Korol'kov, I. V. Golubeva, D. A. YAremento, S. D. Shevchenko. // Ortopediya, travmatologiya i protezirovanie. – № 4, 111-119. : file:///C:/Users/home/Downloads/OpTIP_2012_4_22.pdf Sitenko

5. Vojno-YAseneckij V.F. (Arhiepiskop Luka) (2000) Ocherki gnojnoj hirurgii. [Sketches of purulent surgery]: Moskva. – SPb.: ZAO «Izdatel'stvo BINOM», «Nevskij Dialekt», 704, il. : http://medotdel76.ru/uploads/files/vojno_yaseneckiy_ocherki_gnoynoy_hirurgii.pdf

6. D.I. Panchenko – 10 rokiv vid dnya narodzhennya / / Zozulya I.S. (2005) [D. I. Panchenko – 100 years since birthday] // Ukrayins'kyj medychnyj chasopys – # 6 (50) – XI/XII 2005, 5-6. : http://www.umj.com.ua/wp/wp-content/uploads/archive/50/pdf/277_ukr.pdf

8. Dzyuba M. (2012) Pragmatychnyj zmist eponimichnyx terminiv, utvorenyx metaforychnym perenesennyam [Pragmatic content of eponymic terms, which were formed by metaphorical transformation] // Naukovyj visnyk Volyns'kogo nacional'nogo universytetu imeni Lesi Ukrayinky. Seriya «Filologichni nauky. Movoznavstvo». – Luc'k : Volyns'kyj nac. un-t imeni Lesi Ukrayinky. – № 1 (226), 41-46.

9. Dzyuba M.M. (2011) Eponimy v ukrayins'kij naukovej terminologii [Eponyms in Ukrainian scientific terminology]. Luc'k, 22 s.

10. Eponimichni medychni terminy: (2014) [Eponymic medical terms] : (XXI Mizhnar. nauk.-prakt. internet-konf. «Problemy ta perspektyvy rozvytku nauky na pochatku III tysyacholittya u krayinax SND. – Ch.2. – Pereyaslav-Xmel'ny'cz'kyj. : <http://conferences.org.neasmo.org.ua>.

11. Zimenkovs'kyj B.S., B. S. Zimenkovskiy, M. G. Gzhegotsky, A. D. Lutsyk (2009) Profesory L'vivs'kogo nacional'nogo medychnogo universytetu imeni Dany'la Galy'cz'kogo: 1784-2009 [Professors of Lviv National Medical University named after Danilo Galitski : 1784-2009]. L'viv, Nautilus. – 472 s. Vy'd. 2-ge, dooprach. i vypravl. : <http://www.meduniv.lviv.ua/files/history/Prof09.pdf>

12. Iskusstvo pamyati: terminy / Kakzanova E. M. (2011) [The art of memory: the terms] / [Elektronnij resurs] / Kakzanova E. M. // Iskusstvo pamyati: Vospitanie nacional'no-kul'turnogo soznaniya molodyozhi. Sb. nauch. statej mezhtregion. nauch.-metod. Konf. 24 noyabrya 2010 g. – Sankt-Peterburg: Obshchestvo «Znanie» Sankt-Peterburga i Leningradskoj oblasti, 192-197. : http://www.russcomm.ru/rca_biblio/k/kakzanova5.pdf

13. Kakzanova E. M. (2011) Lingvokognitivnye i kul'turologicheskie osobennosti nauchnogo diskursa (na materiale matematicheskikh i medicinskih terminov-ehponimov) [Cognitive and cultural features of scientific discourse (on the material of the mathematical and medical eponymical terms)]. M., IYAz RAN. : <http://www.dissercat.com/content/lingvokognitivnye-i-kulturologicheskie-osobennosti-nauchnogo-diskursa-na-materiale-matematic>

14. Ly`senko V. (2009) Terminy`-eponimy` v ukrayins`kij anatomichnij terminologiyi [Terms-eponyms in Ukrainian anatomical terminology] / Valenty`na Ly`senko // Visny`k Nacz. un-tu «L`vivs`ka politexnika». Seriya «Problemy` ukrayins`koyi terminologiyi». – L`viv. – № 648, 66-70.
15. Malevy`ch L. (2010) Ukrayins`ka terminologiya i terminografiya v antropocentry`chnomu aspekti [Ukrainian terminology and terminography in anthropocentric aspect] / Lesya Malevy`ch // Problemy` ukrayins`koyi terminologiyi : Zb. nauk. pr. uchasn. XI Mizhn. nauk. konf. «Problemy` ukrayins`koyi terminologiyi SlovoSvit 2010». – L`viv, 10-11.
16. My`kul`chy`k R. (2015) Doslidzhennya eponimiv v ukrayins`komu terminoznavstvi [Investigation of eponyms in Ukrainian terminology] / Roman My`kul`chy`k // Visny`k Nacz. un-tu «L`vivs`ka politexnika». Seriya «Problemy` ukrayins`koyi terminologiyi». – L`viv. – № 817, 41-46.
17. Obsuzhdenie problem ehponimii v sovremennoj nauke / V. M. Lejchy`k. (2013) [Discussion of the problems of eponyms in modern science] : <http://www.lingexpert.ru/conference/langlaw1/leitchikepomymys.html> (data publikacii: 25.11.2013).
18. Pivdennoukrayins`ka (odes`ka) naukova shkola nevropatologiv i nejroxirurgiv [South-Ukrainian (Odessa) research school of neurologists and neurosurgeons] / Yu.L. Kurako, O.S. Son. : <http://www.mif-ua.com/archive/issue-2706/article-2719/bibliography.html>
19. Ter-Minasova S.G. Yazyk i mezhkul`turnaya kommunikaciya : ucheb. posobie. [Language and intercultural communication : textbook]. Moskva : Slovo/Slovo, 624. : <http://www.ffl.msu.ru/research/publications/ter-minasova-lang-and-icc/ter-minasova-yazik-i-mkk-BOOK.pdf>
20. Tritenko T.V. Mifologicheskie obrazy v yazyke klinicheskoy psihologii [Mythological images in the language of clinical Psychology]/ Moskva : In-t yazykoznanija RAN, 28 s.
21. Ukrayins`ka radyans`ka ency`klopediya : u 12 tomax / za red. M. Bazhana (1983) [Ukrainian Soviet Encyclopaedia : in 12 volumes / za red. M. Bazhana]. – 2-ge vy`d. – Ky`yiv : Golovna redakciya URE, 1974-1985. – T. 10, 544.
22. Ukrayins`ko-rosijs`ko-laty`ns`ko-anglijs`ky`j medy`chny`j ency`klopedy`chny`j slovny`k: A-Ya (2015) [ykladachi: L.I. Petruх, I.M. Golovko] [Ukrainian-Russian-Latin-English medical encyclopedic dictionary A-Z [compiled by: L. I. Petruk, I. M. Golovko]. – Ky`ev : VSV «Medy`cy`na», 968.
23. Voytkevich N.I. (2015) Differentiation of Eponyms-Names of Diseases by Their Morphological-Graphical Structure, Peculiarities of Functioning and Use According to International Terminological Standards / Mat. conf. : International scientific-practical forum of pedagogues, psychologists and medics “October scientific forum 15”, the 15th of October 2015, Geneva, Switzerland. – P. 16-21.

ЭПОНИМИЧЕСКИЕ ТЕРМИНЫ: СОХРАНЕНИЕ КУЛЬТУРНО-ИСТОРИЧЕСКОЙ ИНФОРМАЦИИ И ПАМЯТИ НАРОДА

М.М. Телеки

***Аннотация.** В статье рассмотрены эпонимические термины, состав которых входят фамилии ученых украинского происхождения и тех, кто работал на украинских землях в разные времена.*

Актуальность исследования предопределена необходимостью описания и анализа терминологических единиц в лингвокультурологическом и лингвоисторическом аспектах, функционирующих в украинском языке и

образованных на основе собственных имен лиц, которые практиковали на украинских землях.

Цель статьи – анализ и описание эпонимических терминов, высвечивающихся в микросистемах клинической медицинской и гистологической терминологии, как средства сохранения культурно-исторической информации и памяти украинского народа. В работе охарактеризованы их лингвокультурологический и лингвоисторический потенциалы; изучена структурная специфика украинских терминов-эпонимов.

Исследование подтверждает выводы языковедов о том, что эпонимические термины, компонентом которых являются фамилии ученых – выходцев из украинских земель, являются частью терминологической системы. Словосочетания владеют собственными моделями и структурно-типологическими характеристиками. Эпонимические термины, отображая языковую и внеязыковую деятельность людей, способны отражать накопление духовного и материального опыта народов, эволюцию научной мысли, первенство страны в научных изобретениях; накапливают в себе коннотации национально-культурного и географического содержания, являются хранителями культурно-исторической информации и памяти украинского народа.

Последующие исследования эпонимических терминов других микротерминотерминологических систем, высвечивающих собственные имена ученых, внесённых в историю украинских медицинских наук, будут способствовать развитию особых принципов лексикографической обработки с учетом в семантике терминов культурологических и исторических факторов.

Ключевые слова: антропоним, эпонимический термин, лингвокультурологический и лингвоисторический аспекты, культурно-историческая информация, память народа

EPONYMIC TERMS: THE PRESERVATION OF CULTURAL AND HISTORICAL INFORMATION AND THE MEMORY OF PEOPLE

M. M. Teleky

Abstract. *Eponymical terms, the components of which are the scientists' proper names of Ukrainian origin or the scientists, who have left a remarkable imprint in the development of Ukrainian medicine, were analyzed in this article.*

Topicality of the article is caused by describing and analyzing terminological units functioning in Ukrainian language in their lingo-cultural and lingo - historical aspects, which appeared on the basis of proper names of persons, who had medical practice on the Ukrainian lands.

The aim of the article is describing eponymical terms of the scientists with surnames of Ukrainian origin and those who worked on the Ukrainian lands at different times as means preserving of cultural and historical information of Ukrainian people's memory. The representations of achievements of scientists' proper names, whose surnames became the components of eponymical terms describing scientific concepts, which are being displayed in Microsystems of medical terminology to identify their structural features, were also analyzed in this work.

The results of the research determine that eponymical terms represent a reflection of the polyhedral linguistic and extra-linguistic activity. Unlike other similar researches on the following subject it was found out that the terms of the names of the scientists who worked or were born on the Ukrainian lands at different times, in linguistic and cultural aspects reflect the accumulation of material and spiritual experience of the Ukrainian people, their interpenetration and intercultural exchange, and the evolution of scientific thought, the country's priority in the invention. Terms-eponyms accumulate a connotation of national

cultural and geographical content; they are the custodians of cultural and historical information and memory of the Ukrainian people. Eponymical terms have their models and structural-typological characteristics.

Further researches of eponymical terms in other microterminological systems, which highlight proper names of persons, who were connected with the formation and rise of Medical Sciences at different times in Ukraine, are promising now.

Summary of the research may be the basis for specific principles of lexicographical analysis based on consideration on the semantics in the terms of cultural and historical factors.

Keywords: proper name, eponymical term, lingo and cultural aspects, cultural and historical information, the memory of the people

УДК 81'44 : 81'35 (811.161.2+811.531) "14/20"

ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТРАДИЦІЙНО-ІСТОРИЧНОГО ПРИНЦИПУ ПИСЬМА В УКРАЇНСЬКІЙ І КОРЕЙСЬКІЙ ОРФОГРАФІЇ З XV ДО XXI СТ.

О. С. АЛІМЕНКО, кандидат філологічних наук,
викладач кафедри мов і цивілізацій Далекого Сходу
Київський національний лінгвістичний університет (м.Київ)
E-mail: olga.alimenko@gmail.com

Анотація. Стаття присвячена проблемі функціонування традиційно-історичного принципу письма в українській і корейській орфографії у період з XV до XXI ст. Основними завданнями дослідження є проаналізувати засоби реалізації цього принципу письма у зіставлюваних орфографічних системах, розкрити загальні тенденції, притаманні процесам становлення традиційно-історичного принципу в українській і корейській мовах у XV–XXI ст. і порівняти одержані результати для визначення ізоморфних і аломорфних ознак. У ході дослідження визначається основний орфографічний інвентар, що слугує інструментарієм для реалізації традиційно-історичного принципу письма, а також частотність дотримання цього принципу в обох письмових системах. У різні історичні періоди вона варіює, однак зберігається загальна тенденція до зниження кількості традиційно-історичного компоненту у орфографії, що говорить про тяжіння до спрощення і фонетизації письма. Перспективою подальших досліджень є вивчення впливу цього принципу письма на графічний рівень організації письма.

Ключові слова: традиційно-історичний принцип письма, принципи орфографії, українська писемність, корейська писемність

Актуальність. Питання вивчення принципів письма є ключовим в процесі створення і подальшого використання будь-якого виду писемності, оскільки принципи, покладені в основі письмової системи, напряду впливають на формування різних рівнів її організації та визначають основи функціонування графічних елементів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед загальновідомих принципів письма особливий інтерес викликає саме традиційно-історичний